

دین (Religion)

مطمئناً تعریف دین به همان پیچیدگی تعریف خداست. این کلمه از عبارت Religere لاتین مشتق شده که در اصل به معنای اجرای وجدانی وظیفه و تفکر عمیق است. البته عده ای نیز آن را مشتق از Religare می دانند که به معنای پیوند پایدار و همبستگی است.

افراد زیادی تلاش کرده اند تعاریفی از دین ارائه بدهند. مثلاً تی یل (وفات 1902) می گفت [1]:

” دین وضعیتی روحی یا حالتی ناب و حرمت آمیز است که آن را خشیت (piety) میخوانیم.“

یا برادلی (وفات 1924) معتقد بود که دین کوششی است از طرف انسان برای بازنمایاندن حقیقتی مطلق (و خیر) در تمامی وجود هستی-اش. دیگران هم به نوبه خود در ارائه تعاریفی از دین تلاش کرده اند که گاه رنگ و بوی ادیان تعمیم اعتقادات دینی خاص به تمام ادیان را به خود میگیرد. (مثل این تعریف از جیمز مارتینو (وفات 1900) که دین را بطور خاص با یکتا پرستی و ابدی بودن خداوند یکسان میگیرد). واضح است که تمامی این تعاریف اشکالاتی دارند. برای مثال در دین های شمنی بیشتر از آنکه شاهد خشیت باشیم، شاهد رابطه ای سودجویانه در عبادت خدا هستیم و یا دین کنفسیوس اصولاً دینی زمینی است که اعتقادی به وجود خدا ندارد.

پس با توجه به اینکه در ادیان موجود در جهان اختلافات عمده ای به چشم میخورد، ارائه یک تعریف کامل، جامع و مانع از دین شاید ممکن نباشد. لذا معمولاً محققان برای تعریف دین تلاش میکنند بصورت استقرایی و با مطالعه ویژگی های ادیان موجود، به مفهومی از دین نزدیک شوند. پس در ابتدا به چهار ویژگی مشترک بین ادیان (از دیدگاه تاریخی) اشاره میکنیم. [2]

1. باور های دینی مدعی ارائه برداشت صحیحی از تجربه مستقیمی درباره ساختار غائی عالم، مرکز تمرکز نیروی محرک جهان هستند که به شیوه ای فوق طبیعی ادراک شده اند. و شخص مومن کیفیتی مقدس برای این مفاهیم، قائل میشود. و رفتارهای ویژه ای را در برابر آن ها انجام میدهد.

2. هر دینی حاوی نوعی از شعائر دینی است. ادیان تلاش می کنند از طریق انجام این شعائر، پرستش، تضرع و یا حتی تاثیر گذاری خود بر طبیعت را آشکار کنند. مانند نماز های بارانی که مسلمانان میخوانند، قابل ذکر است که به خاطر وجود همین جنبه از شعائر، تمایز گذاری میان دین و جادو و کشیدن خط مرز دقیق آن، دچار مشکل میشود.

3. در طول تاریخ تمامی ادیان تلاش کرده اند تا با ایجاد سازمان های متمرکز دینی، عضویت در جامعه مومنین را سازمانمند نمایند و بر اختلاف سرپوش گذاشته، جلوی بدعت ها را بگیرند.

4. تمامی ادیان حاوی انواعی از اخلاق هستند که به گفته ماکس وبر (جامعه شناس دین) در یک فرآیند دو طرفه از عقاید صوری دین و وضعیت اجتماعی جامعه ای که دین در آن وجود دارد شکل می گیرند.

که از از طریق آن ها شاید بتوان دین را متشکل از مجموعه ای از اعتقادات، اعمال و احساسات جمعی و فردی تعریف نمود که حول مفهوم حقیقت غایی سامان یافته است.

پانویس ها.

[1] -

The Encyclopedia of Philosophy , "William Alston, "Religion (Macmillan, 1967), vol 7, p.140

[2] - چهار ویژگی از مقاله N.Birnbaum در بخش دین از فرهنگ علوم اجتماعی، انتشارات مازیار، تهران 1376 نقل شده است.